

STREDOVEKÉ DRUŽINY ŽIJÚCE NA SLOVENSKU (REPORTÁŽ)
Magová Kristína

Katedra žurnalistiky a nových médií FF UKF v Nitre, umelecká sekcia
Mgr. Cillingová Veronika, PhD.

Abstrakt

V práci sme sa zaoberali stredovekými družinami, ktoré dodnes žijú na Slovensku. Tvorí ich skupiny ľudí, ktorí sa inšpirovali spôsobom života našich predkov v období raného stredoveku a spojili ho so súčasnou modernou dobou. V reportáži sme sa snažili autenticky zachytiť bežný život týchto ľudí a priblížiť, akým činnostiam sa venujú.

Kľúčové slová

Oživená história, raný stredovek, reenactment, stredoveké družiny.

Úvod

Naša práca sa zaoberá stredovekými družinami, ktoré dodnes žijú na rôznych miestach Slovenska. Ide o takzvaný reenactment, respektíve oživenú históriu, ktorej sa venujú nadšenci histórie rôznych vekových kategórií, no často sú to práve mladí ľudia a študenti vysokých škôl. Prostredníctvom reportáže sa snažíme priblížiť ich spôsob života, čomu sa konkrétne venujú a aký zmysel má oživená história v súčasnosti.

Cieľom reportáže je informovať a vzdelávať recipientov v oblasti histórie, konkrétne ohľadom obdobia raného stredoveku a Veľkej Moravy. Cieľom je tiež poukázať na to, ako vedia mladí ľudia tráviť čas mimo štúdia a objasniť, čo im táto skúsenosť prináša do života.

V reportáži sú zahrnuté vyjadrenia respondentov, ktorí sa reenactmentu venujú. Sú to samotní účastníci historických podujatí a členovia skupín oživenej histórie, ale aj vedúci týchto skupín.

STREDOVEKÉ DRUŽINY ŽIJÚ DODNES PO CELOM SLOVENSKU: SPÍME V STANOCH A NOSÍME KOSTÍMY PODĽA NAŠICH PREDKOV

(Zdroj: Dajana Linhartová)

Aj mladí ľudia v dnešnej dobe žijú ako naši predkovia v ranom stredoveku. Únik z moderného sveta a návrat k tradíciám im poskytuje benefity, ktorými sa môžu chváliť. Spoznajte čaro stredovekých táborov, dobových kostýmov a remesiel, ktoré sa stali nenahraditeľnou súčasťou spolkov oživej histórie po celom Slovensku.

Na Slovensku v súčasnosti žije niekoľko stredovekých družín, ktoré sa orientujú na návrat k tradíciám a kultúre našich predkov. Ich odhadovaný počet je okolo dvadsať, pričom majú rôzne zameranie a pôsobenie. Patria sem napríklad skupiny z obdobia Veľkej Moravy, Kyjevskej Rusi, alebo hovorovo známejší Vikingovia, ale aj skupiny Bizantíncov či Frankov. Ich cieľom je približovať bežný život našich predkov z obdobia raného stredoveku (9. – 11. storočie) verejnosti, a to prostredníctvom rôznych workshopov a historických podujatí, ktoré organizujú najmä pri príležitosti významných sviatkov. Vystupujú na hradoch, zámkoch, hradiskách, ktoré sa stávajú skutočnými kulisami ich inscenácií. Ak si však myslíte, že po skončení týchto podujatí sa vracajú k bežnému životu s modernými technológiami, nie je to celkom pravda.

Oživená história – reenactment

Anglické slovíčko reenactment vystihuje podstatu, čomu sa spolky oživenej histórie, respektíve stredoveké družiny, na Slovensku venujú. Ide o prevedenie novej verzie starej udalosti, ktorá sa zvyčajne uskutočňuje v rámci divadelného predstavenia. Priaznivci histórie tak môžu sledovať rekonštrukcie významných bitiek, ale aj bežný život ľudí v období raného stredoveku. Ako sa naši predkovia obliekali, stravovali, ako pracovali a starali sa o dobytok. To všetko je súčasťou podujatí, ktoré organizujú stredoveké družiny počas letnej sezóny pre svojich návštevníkov pod holým nebom. Oblíbenými miestami ich vystúpení sú napríklad Veľkokniežací dvorec Ducové, hradisko Bojná Valy, Oravský Podzámok či Partizánska Ľupča, kde sa každoročne uskutočňuje aj najväčší festival včasného stredoveku – Utgard.

Najväčší festival včasného stredoveku Utgard (Zdroj: Dajana Linhartová)

Nielen na týchto podujatiach je možné nazrieť do našej histórie. Jednotlivé družiny s originálnymi názvami majú svoje stále základne rozmiestnené po celom Slovensku. V Liptovskom Mikuláši pôsobí skupina historického šermu Svarog, z Košíc pochádza družina Siváci, v Oravskom Podzámku sídli Sokoliari Kráľa Svätopluka a v Hlohovci má stálu základňu Zámocká skupina historickej lukostreľby Aquilas. To je len zlomok zo všetkých družín, ktoré na Slovensku dodnes pôsobia. Historickí nadšenci môžu tieto základne navštíviť, prípadne sa zúčastniť workshopov, ktoré jednotlivé družiny priebežne organizujú.

Tábory, kostýmy a stredoveké boje

Každé historické podujatie má svoju organizujúcu družinu s veliteľom. Ten so svojou družinou obsadí základný tábor a určí, kde sa ktorá družina utáborí. Rozložia si svoje stany, remeselné dielne, dravcov, jednoducho všetko, čo k ich remeslu patrí. „Veľmi dbáme na to, aby kompletne náš tábor pripomínal obdobie, ktorému sa venujeme, teda raný stredovek. Nemôže byť vidieť ani kúsok ničoho moderného, ani tam nemôže fungovať nič moderné,“ vysvetľuje člen skupiny Aquilas, Dávid Linhart. Keďže sa na podujatiach zvyknú vyskytovať aj núdzové situácie či zranenia účastníkov, mobily mávajú so sebou ukryté v stanoch. „My v tých stanoch spíme, máme na sebe oblečenie z danej doby z reálnych historických materiálov, ako je koža, ľan, vlna,“ objasňuje Linhart. Kostýmy im vyrábajú krajčírky, ktoré sa tejto činnosti venujú už dlhšie a nadobudli skúsenosti na to, aby vedeli takýto kostým rekreovať, teda pretvoriť.

Historické predstavenie na hradisku Bojná Valy (Zdroj: Dajana Linhartová)

Popri tom, ako cez víkend družiny žijú v historických podmienkach, ich život predvádzajú návštevníkom a k tomu si pre nich pripravujú dopredu dohodnutý program. „Naša skupina vie napríklad predstaviť strelnicu pre divákov, kde si môžu túto aktivitu z lukostrelby vyskúšať. Ukážky dobového života, náš tábor, vybavenie lukostrelcov, následne každý ukazuje svojich remeselníkov,“ približuje Linhart.

Samotné boje medzi účastníkmi družín však nemajú za cieľ podnecovať k nenávisti. Kmeňový kódex jasne udáva práva a pravidlá ľudí, ktoré nemajú za úlohu zotročovanie alebo komandovanie, ale práve vhodné správanie a usmerňovanie ľudí.

Čaro remesla

Nielen oblečenie, ale aj pomôcky a nástroje používajú ako Slovania kedysi. „Sú to len rekreácie, nepoužívame originálne historické nálezy, niečo také cenné a nenahraditeľné by sme nikdy nechceli zničiť. Po dlhoročných skúsenostiach máme schopných remeselníkov, ktorí vedia hrobové a archeologické nálezy rekreovať do takej podoby, že majú veľmi blízko k forme, v akej ich používali naši predkovia,“ vysvetľuje Linhart. Podľa jeho slov je veľkou zaujímavosťou, že Slovania nepoznali glazúru: „Ak chceme piť z historického slovanského hrnčeka čokoľvek iné, než vodu, musíme ho najskôr premazať bravčovou masťou. To je veľmi špecifický zážitok, s ktorým často šokujeme nových regrútov, ktorí o tom nevedeli.“ Takto sa snažia o čo najväčšiu dôveryhodnosť. „Pokiaľ to nie je zdraviu škodlivé a nebezpečné, snažíme sa dodržať aj takéto kurióznosti,“ doplnil.

Hlinené hrnčeky podľa vzoru Slovanov (Zdroj: Dajana Linhartová)

K zvýšeniu dôveryhodnosti prispieva aj jazyk družín, ktorý do istej miery taktiež prispôsobujú danému obdobiu, a spolupráca s archeológmi pri archeologických vykopávkach.

„Kladíme dôraz na to, aby aj úroveň rekreácie, ktorú ponúkame, bola položená na vede, nálezoch, jasných faktoch a nie nejakých dohadoch. Spolupráca s archeológmi je jedným z pilierov našej činnosti,“ poznamenal Linhart.

Ked' sa stretnú lukostrelci

Historické podujatia sú miesta, kde sa stretáva veľa ľudí, a to nielen zo Slovenska. Návštevníci sú často z okolitých krajín, z rôznych spoločenských vrstiev, názorov, presvedčení, je to miesto, kde sa môže človek obohatiť a spoznať nových ľudí. Priateľstvá vznikajú aj medzi členmi družín, ktoré bývajú dlhotrvajúce, stretávajú sa po celom Slovensku a spoločne zažívajú krásne zážitky.

A ako vyzerá typický večierok lukostrelcov? „Pivo, medovina a luky radšej doma,“ zavtipkoval Linhart a ďalej pokračoval, „sme schopní prediskutovať o histórii dlhé hodiny, každý sa prekrikuje, aký nový kostým bude mať a skadiaľ vyhrabal nález. Diskutujeme, ktorý vzor hodvábu môžeme a ktorý nemôžeme mať. Delíme sa o zistené historické fakty a plány do budúcnosti. Určite týmto mnohí z nás žijú.“

Stánok s netradičnými vínami domácej výroby od ovocinára Hrehora (Zdroj: Dajana Linhartová)

Neoddeliteľnou súčasťou spoločných stretnutí historických družín sú víno a medovina. Sú to dve z komodít, ktoré ich remeselníci vedia vyrábať na historickej úrovni z kultúrnych dôvodov, keďže pre Slovanov bola medovina legendárnym nápojom a ovocné vína mali tiež svoje využitie. „Snažím sa o rekonštrukciu vín z Veľkej Moravy. Ide o jemne zjednodušenú technológiu, ale stále musí byť dodržaná úroveň bezpečnosti a hygieny. Dnes už nemôžem víno kvasiť v odkrytom hlinenom džbáne, ale ide hlavne o výber ingrediencií a dodržanie veľmi precíznych výrobných postupov,“ vysvetľuje Linhart. Následne vznikajú vína zo šípok, púpav, smrekových ihličiek, pričom sa vytvárajú mimoriadne zaujímavé chute. Tieto netradičné vína majú možnosť ochutnať návštevníci historických podujatí, kde si víno môžu zakúpiť a podporiť týmto spôsobom chod občianskeho združenia Aquilas.

Kostýmy sokoliarov inšpirované archeologickými nálezmi

Prvé historické vystúpenia s dravcami predviedli Sokoliari Kráľa Svätopluka z Oravského Podzámku už v roku 2009, aj keď oficiálne sa občianskym združením stali až o šesť rokov neskôr. Vystúpenia spočiatku robili štandardným spôsobom, prezlečení v sokoliarskych zelených rovnošatách. Časom sa začali viac učiť o Veľkej Morave, k čomu ich priviedla túžba po poznaní Svätopluka. „Keďže Svätopluk bol najväčší panovník a hlavne prvý samostatný panovník Veľkej Moravy, je pre mňa jednou z najdôležitejších osobností našej histórie,“ rozpráva vedúci Sokoliarov Kráľa Svätopluka Fildžo Horislav Bielik. Pre niektorých možno nie je známe, že Svätopluk bol aj veľkým sokoliarom, čo je tiež dôvod, prečo sa štúdiom tejto historickej osobnosti zaoberá práve skupina sokoliarov.

Predlohou prvých kostýmov sokoliarov boli kostýmy iných skupín, ktoré sa už dlhšie venovali šermu a oživovali Veľkú Moravu. „Tvrдили, že majú autentické kostýmy. Neskôr sme však zistili, že pred tridsiatimi rokmi, kedy si oni robili svoje kostýmy, sa to skutočne považovalo za autentické zobrazenie Veľkej Moravy, ale v dnešnej dobe s novými poznatkami vieme, že sme boli úplne mimo reality,“ vysvetľuje Bielik. Na túto nezhodu ich upozornil archeológ Ludek Galuška a naviedol ich na správny smer. Odvtedy majú kostýmy a doplnky podľa archeologických nálezov.

Úspechy Sokoliarov Kráľa Svätopluka sa nesú ruka v ruke s pozvánkami na historické akcie, z ktorých si môžu vyberať. Akcie si vyberajú na základe toho, ktorá skupina oživej histórie podujatie organizuje, ako a či vôbec pomáha ona skupine sokoliarov a ich festivalom Moravia Magna. „Najdôležitejším faktorom na historických akciách a stretnutiach s inými skupinami je pre mňa vzájomné odovzdávanie skúseností a vedomostí. Sú však aj takí, čo sa podeliť nechcú,“ doplnil Bielik.

Mladá krv pokračuje v stredovekých šľapajach

Prekvapivým faktom je, že veľkú časť členov jednotlivých družín tvoria mladí ľudia a študenti. Dôvodom, prečo sa venujú týmto aktivitám, je u nich často zmieňovaný únik z modernej zrýchlenej doby, v ktorej momentálne žijeme. „Reenactment pre mňa znamená pokoj a oddychnutie si od modernej doby. Byť v dobovom kostýme s dobovým vybavením uprostred lesa, odstrihnutí od všetkého... Má to svoje čaro,“ povedala členka skupiny Aquilas Andrea Práznovská. Historické akcie, na ktorých všetci spoločne sedia večer pri ohni, rozprávajú sa a spievajú si, opisuje ako najkrajšie momenty, keď nemyslí na nič, čo ju na ďalší deň čaká. „Sme len radi, že sme tam spolu a môžeme vedome prežívať tie chvíle úplného pokoja v útrobach najčistejšej prírody, nedotknutej dnešnou uponáhľanou dobou,“ doplnila Práznovská. Mladí ľudia sa tak stávajú súčasťou väčšej komunity, ktorá im dáva pocit spolupatričnosti, bezpečia a zmyslu bytia. Poskytuje im inšpiráciu, podporu, spoločnosť a pochopenie tradícií.

Učenie sa lukostrel'by so Zámockou skupinou historickej lukostrel'by Aquilas (Zdroj: Dajana Linhartová)

Jedinečná atmosféra stredovekého campu plného ľudí v dobových kostýmoch si získala srdce aj Petra Vidličku, ďalšieho mladého člena Aquilas: „Reenactment je pre mňa zaujímavé hobby, plné histórie a zábavy, kde môžem s kamarátmi a s podobne zmýšľajúcimi ľuďmi stráviť

čas v období stredoveku.“ Na to nadväzuje možnosť seberealizácie, osobného rastu, učenie sa zodpovednosti a samostatnosti.

Podľa slov Dávida Čestislava, zakladateľa a oficiálneho vedúceho Aquilas, veľa členov z historických družín sa remeslám venuje aj na základe živnosti. Ženy vyrábajú šperky a odevy, ktoré potom predávajú, muži sa venujú práci s drevom, kovom či kožou. Práve Magdaléna Horská, bývalá česká šermiarka, sa natoľko odovzdala stredovekému spôsobu života, že sa tým dnes živí. „Keďže neoddeliteľnou súčasťou tohto poznávania bolo aj to, čo sa vtedy pestovalo, chovalo, varilo a jedlo, začala som sa viac zaoberať autentickou stredovekou kuchyňou a skúšať zachované recepty. Skúšaním som sa tak zdokonalila, že ma stredoveká kuchyňa v súčasnosti živí – chodím na historické podujatia so stánkom s plackami a kašami uvarenými podľa stredovekých receptov a návštevníkom týchto podujatí rozprávame o historickej kuchyni,“ dodáva Horská. Keďže slovenské družiny spolupracujú s družinami v Čechách, je to jasný dôkaz toho, že história a kultúra nás navzájom spájajú.

Predstavenie Pasekanie, ktoré organizuje historická skupina Utgardar (Zdroj: Dajana Linhartová)

Niektorí spomedzi reenactorov si historický spôsob života natoľko obľúbili, že sa ho rozhodli spojiť so svojimi reálnymi životmi v modernej dobe. Ide tak o splynutie dvoch diametrálne odlišných svetov, ktoré sa navzájom dopĺňajú a akýmsi spôsobom fungujú

spoločne. „Reenactorov, ktorí žijú históriou aj v súkromí, možno spoznať vďaka ich oblečeniu, doplnkom a šperkom, ktoré bežne nosia. Prezradí ich aj hudba, ktorú počúvajú, literatúra, ktorú čítajú, či sviatky, ktoré slávia. Sú medzi nimi aj ľudia so skutočným pohanským vierovyznaním, ktoré sa vracia, hoci po storočiach kresťanstva má medzi ľuďmi neprávom zlé meno,“ objasňuje David Čestislav Filip, zakladateľ a oficiálny vedúci skupiny Aquilas. Podľa jeho slov sa veľa zo spomínaných reenactorov venuje na základe živnosti remeslám, práci s kovom, drevom, kožou, ale tiež výrobe odevov a šperkov. Tie dostávajú do konečnej podoby ohýbaním, tvarovaním a spájaním drôtov, pričom ide o takzvaný filigrán. „A, samozrejme, keď majú možnosť, čoraz častejšie si pestujú vlastné plodiny,“ dodáva na záver David Čestislav Filip.

Oživená história má podľa mladých ľudí obrovský potenciál. Nie je to o tom, aby sme sa teraz vrátili do jaskýň a vzdali sa moderných technológií, ide skôr o kontinuitu. Aby sme vedeli, odkiaľ pochádzame, čo je súčasťou našej tradície, vážili si ju, ale zároveň vedeli prijímať a adaptovať sa k novým technológiám a podmienkach, čo vo svete vznikajú. Adaptabilita a rešpekt ku kultúre, ale schopnosť pokračovať ďalej a nestáť na mieste. Možnosť objektívne a s nadhľadom si pripomenúť to dobré a krásne z histórie, aby to nevymizlo, ale aj to hrozné a kruté, aby sa chyby minulosti už neopakovali.

Záver

Na záver našej práce môžeme skonštatovať, že reportáž má informatívny a vzdelávací charakter, takže stanovené ciele práce sa nám podarilo splniť. Výsledkom naše práce je nahraný podcast pod názvom Žurcast, ktorý vznikol v spolupráci s Mediálnym centrom FF UKF v Nitre. Hostom podcastu bol Dávid Linhart, člen zámočkej skupiny historickej lukostrelby Aquilas. K výsledkom práce patrí aj napísanie článku, ktorý následne uverejnil lifestyleový portál pre mladých s názvom Hashtag na webe hashtag.zoznam.sk.

Téma oživenej histórie sa tak dostala medzi čitateľov aj poslucháčov mladej generácie, čo pokladáme za úspešné rozšírenie povedomia o histórii. Veríme, že týmto spôsobom motivujeme a inšpirujeme ďalších mladých, ale aj starších ľudí, aby sa oživenej histórii začali venovať, alebo minimálne sa viac zaujímali o dejiny, ktoré súvisia s naším územím a predkami.